

A kalandor kímélete

- Giacomo Casanova emlékiratai II. Fordította: Ádám Péter, Kovács Ilona és Szeredás András. Atlantisz, 2000. 345 oldal, 1595 Ft

Az 1725-1798 között élt Giacomo Casanova a halála előtti 8 évben írta meg majd négyezer kéziratos kitévő emlékiratait, *Életem története* címmel. Az Atlantisz Kiadó mostani kötete, a Szerb Antal fordításában megjelent két évvel ezelőtti elsőt kiegészítve, újabb szemelvényeket tartalmaz e terjedelmes műből, amelynek - miként az első kötet Kovács Ilona által írt utószavából megtudhatjuk - ahogy szerzőjének is, kalandos sorsa volt: Casanova életében csak két rész jelent meg belőle, halála után pedig különböző nyelveken, különböző fordításokban és válogatásokban bukkant fel. A mostani válogatás az első magyar fordítás, amely a kéziratokat kiadó Brockhaus-kiadás alapján készült.

Nem vagyok tájékozott a Casanova-szakirodalomban (a "casanovisták" körében, merthogy a lábjegyzetek tanúsága szerint a Casanovával foglalkozók neve is fogalom mára), de annak a néhány írásnak az alapján, amelyek például a *Lettre* 1996 nyári számában olvashatók, kiderül, hogy ez a mostani válogatás is "szelídített"; nem olvashatunk benne sem Casanova erőteljes orvosi érdeklődéssel színezett testjelenség-leírásaiból (az egy ólombörtönbeli vizelésproblematikától eltekintve), sem a homoszexualitásról, sem pedig az incesztusról, amelyet pedig egyes értelmezők, mint az egyik legerősebb kulturális norma megszegését, az emlékiratok bölcséletileg is legfontosabb központi témájának tesznek meg. Casanova incesztushoz kapcsolódó, Gérard Lahouti *Lettre*-beli írásában idézett fejtegetései egyébként - mint ahogy ez sok más témával kapcsolatban feltűnő - meglepően frissek, mondhatnánk, a XX. század második felének szellemében fogantak, engem kifejezetten Derrida természetes és kulturális/társadalmi bináris oppozícióját dekonstruáló incesztusértelmezésére emlékeztetnek: "Nincs olyan filozófia, amely ki merné jelenteni, hogy egy apának a saját lányával történő egyesülése a természet szerint valami szörnyűségecs dolog volna; de az előítélet oly erős, hogy csak a teljesen megromlott szellem képes lábbal tiporni. Ez annak a törvénytiszteletnek a gyümölcse, melyet a jó nevelés ültet be az ártatlan lélekbe, és ebben az értelemben nem előítélet többé, hanem kötelesség. Olyan kötelesség, mely természetesnek is tekinthető..." Hasonló a helyzet a jósláshoz kapcsolódó cinikusan hívő-bölcselkedő attitűdjével (börtönbeli szökésének időpontját jóslja meg magának, az általa gyakran használt piramismódszerrel találva rá Ariostónál az "Október vége és november eleje között" sorra), amely a jelenlegi történelemfelfogások tény és történet összefüggéseire vonatkozó nézeteinek előképe is lehetne: "A tény azzal tesz szolgálatot a jóslatnak, hogy hitelesíti. A jóslat, ha nem válik ténynyé, semmivé foszlik. De hadd hívjam fel a nyájas olvasó figyelmét a világtörténelemre, melynek sok eseménye meg sem történt volna, ha nem jósolják meg előre." (157.)

Casanova persze, emlékiratainak, e tudatosan megszerkesztett, a korabeli csevegő stílust alkalmazó önéletírásnak hőseként elsősorban úgynevezett kalandor, nem pedig bölcselő. Kalandorsága azonban számomra nem annyira a - hagyományosan a "casanovasághoz" kötődő - nőekkel való viszonyában mutatkozott meg, hanem sokkal inkább otthontalanságában, gyökértelenségében, folyamatos útonlétében, amelynek csak járulékos eleme az, hogy újabb és újabb szerelmekbe bonyolódik. "Életem legfőbb törekvése az volt, hogy gyönyörűséget szerezzek érzeimnek; ennél fontosabb célom nem is volt. Mindig úgy éreztem, hogy a másik nem kedvéért születtem; szerettem a nőket, és minden tölem telhetőt elkövettem, hogy ők is szeressenek. Mámorosan szerettem az asztal örömeit, és lelkesedtem mindenért, ami kíváncsiságot keltett bennem" - mondja előszavában. Az azonban, hogy mindez mikor, hol történt vele, leggyakrabban külső (munkához kapcsolódó utazások), sokszor kényszerítő körülmények (anyagi problémák, menekülés, szökés az

inkvizíció börtönéből) következménye. Casanova nem egy másik nő kedvéért hagyja el az előzőt, alapvető, nyilván börtönélményeinek hatására kialakult - s a kalandorok képéhez hagyományosan e tekintetben is kötődő - szabadságigénye sem a nőktől való szabadulás vágyában jelentkezik. Nyilván tapintat is ez, de nem olvasható a könyvben olyasmiről, hogy egy nőre ráunt volna. Kapcsolatainak megszakadásában egyébként partnerei szinte ugyanolyan sokszor "vétkesek": gyakran éppen a szeretett nő az, aki elutazik, például hogy máshoz menjen férjhez, vagy hogy visszatérjen előkelő családjához.

Casanova a nőkkel szemben legtöbbször előzékeny, flexibilis, fantáziadús és gyengéd. Változatosan udvarol, tulajdonképpen mindig úgy, ahogy az az adott nőnek megfelel. Akarja, amit akar, de cserébe a nőnek is meghagyja az akarás szabadságát. A kötetben található utolsó részlet, a nagy kudarc, Charpillon, a londoni prostituált története, aki visszautasításával és kegyetlen játékaival Casanovát az öngyilkosság határáig kergeti, tulajdonképpen annak tudható be, hogy előzékenysége itt nem működik: nem tudja kideríteni, mi is kellene a nőnek. Végső soron azonban azzal, hogy nem hagyja abba a kísérletezést - bár mint visszatekintve többször is hangsúlyozza: tudta, hogy nincs értelme folytatnia - mégiscsak a nő akaratának enged, mazochisztikus reakcióival a nő szadisztikus hajlamainak felel meg, hiszen a nő találkozásuk pillanatában közli, mit szeretne: "- Hogy büntetett volna meg? - Úgy, hogy előbb szerelmet ébresztek a szívében, aztán megízleltem Önnel a pokol minden kínját. Jaj, mennyit nevettem volna!" (253.), Casanova pedig belemegy ebbe a játékba, úrrá lesz rajta a dolog, körülbelül úgy, ahogy az első kötetben található kincskereső álvarázslás válik valódivá számára: a kincskeresők felültetésére és saját szórakoztatására rajzolt varázskörben állva azt képzelet, hogy a varázskör védi meg a váratlanul kitört vihar villámaintól: "Ily módon lettem saját művem bálványimádója" - mondja, s ez az "ismeretelméleti" megrendülés - a többnapos előkészületek ellenére - még a varázsláskellék szûzlánytól is elveszi a kedvét. (I. 116.) Általában azonban Casanova sikerrel jár, és ez a siker valahogyan mindig csereüzlet, adok-kapok viszony. Egy éjszakáért cserében biztosítja a nő férjhez menésének anyagi háttérét, máskor (még az első kötetben) a férjre vágyó falusi szépségnek, miután rájön, ő maga nem akarja elvenni, a nő beleegyezésével másik férjjelöltet kerít, megint máskor hintót szerez és többnapos utazást finanszíroz. Az apácáknak a titkos találkák örömét adja, beleegyeznek, hogy a nő másik szeretője megfigyelje őket. De sosem biztos abban, hogy a szívességek fejében a nő odaadja magát, illetve, a nő "természetesen" nem ezek miatt adja oda magát: a szívességek csak a csábítás, a helyzetbe kerülés lehetőségét teremtik meg, s azután jön a feladat: érteni is kell a nőkhöz. Persze Casanova ért a nőkhöz, hihetetlenül ért, elég csak arra gondolni, hogy szakértelme hatására (kellems vacsora és általában körülbelül fél óra egy ágyban) hány szûzlány áldozza fel féltett kincsét érte.

A "kalandorok kíméljenek" szemlélet jegyében lehet azt gondolni, hogy Casanova nem önzetlen, nem lovagias, hogy anyagi és egyéb szolgáltatásokért vár ellenszolgáltatást. A lovagok azonban sokkal inkább megszerzendő tárgynak tekintik a nőt, akit elsősorban egy másik férfitől/férfival szemben kell megszerezni. A produkció, a jó értelemben vett csereüzlet alapja Casanovánál mindig a nőért van, illetve a szerelemért, az örömekért, amelyek a nőnek ugyanúgy járnak; "...ahol a szerelem közbeszól, ott rendszerint mindkét felet rászedik" (9.) - írja az előszóban. Casanova nem birtokolni akarja a nőt, hanem kölcsönviszonyba akar velük lépni, hiszen tudja, hogy az a dolog, az a "felsőbb erő", amely mindkét felet "rászedi", a szerelem, csak ebben az együttműködésben lelhető meg.